

Romanul românesc a cunoscut o revitalizare destul de serioasă în ultimii opt-zece ani, schimbându-și pe alocuri imaginea până la acel nivel la care am fi tentați să vorbim de o generație douămiiștă cu grefe nouăzeciste. Trecând totuși în revistă titlurile autorilor și câteva asemănări și deosebiri capitale dintre ei, contextualizând într-un cadru al influențelor și tradițiilor, observăm că până și termenul „promoție” e puțin deplasat. Câte asemănări găsim între Ionuț Chiva și Doina Ruști, între Dan Lungu și Alexandru Vakulovski, între Ștefan Baștovoi și Dan Sociu? Cu siguranță mult mai puține decât deosebirile, deși este destul de vizibil că multe dintre romanele apărute în ultimii zece ani respiră același aer, ba chiar mai mult, uneori și în același fel, rezultatele fiind oarecum paradoxal diferite între ele. Lucrurile nu sunt totuși atât de complicate, iar direcția comună este cu siguranță convergentă, existând o mutație la nivel de sensibilitate în proza actuală: convenția narativă, convenția ficțională, biografismul, veridicul și autenticul, tematica, limbajul și multe alte elemente constitutive ale romanului actual se află într-un raport dinamic cu cititorul și autorul, această serie de rapoarte putând da speranța că în douăzeci, treizeci, cincizeci de ani vom privi nu numai spre o perioadă cu un grad destul de ridicat de specificitate, ci și spre o serie de (măcar) zece cărți cu adevărat valoroase.

Dincolo de optimismul pe care îl împărtășesc legat de potențialul romanului românesc actual, optimism probabil cauzat și de faptul că, trebuie să o recunoaștem, promoția autorilor lansată între 2000 și 2010 încă nu a susținut cele mai importante examene ale sale, o imagine unificată, un canon al prozatorilor decadelor este departe de a putea fi considerat stabil.

Câteva nume

Primul deceniu din postcomunism a constituit o perioadă recuperatorie din punct de vedere etic, astfel memorialistica, eseul și

Proză, Ego.Proză & Co.

Bogdan Odăgescu

traducerea volumelor care până în 1989 nu își găseau locul pe rafturile librăriilor și bibliotecilor au devenit o prioritate a culturii române, ficțiunea autohtonă pierzând locul privilegiat pe care îl ocupa. În jurul anului 2000 proza a început să dea semne de revigorare, iar colecția EGO.proză a editurii Polirom a coagulat, într-o proporție covârșitoare, începând cu anul 2004, ceea ce acum putem numi noul val al prozei românești, printre primele nume promovate numărându-se Cezar-Paul Bădescu, Dan Lungu, Adrian Schiop, T.O. Bobe, Lucian-Dan Teodorovici, Radu Pavel Gheo, Ioana Baetica, Dragoș Bucurenci, Ionuț Chiva, Bogdan Suceavă și Sorin Stoica. O astfel de colecție a unei edituri importante a însemnat o oportunitate tentantă pentru tinerii autori, care au avut ocazia de a fi receptați și dincolo de cercurile restrânse pe care distribuția editurilor mici o facilitau, scurtând semnificativ anevoioasa perioadă de afirmare. Lista s-a extins în anii următori și colecția EGO.proză a fost completată de scriitori care în același timp au rotunjit și au diversificat valul: Filip Florian, Matei Florian, Răzvan Rădulescu, Maria Manolescu, Doina Ruști, Alexandru Vakulovski, Dan Sociu, Cecilia Ștefănescu, Ana Maria-Sandu, Ștefan Baștovoi sau Cătălin Lazurca.

Noi suntem noii noi

Ceea ce îi unește pe mulți dintre acești prozatori, majoritatea debutanți în această colecție, este o formă comună de hiperconștientizare a actului scrierii, un dialog tăios, polemic cu tot ce s-a scris înaintea lor, o căutare de multe ori frenetică a formulei discursive care contestă. Din acest punct de vedere, autorii care au ales calea agresivității, ruptura violentă în primul rând în raport cu tradiția optzecistă, prin desprinderea de intelectualism și (uneori) textualism, au avut o șansă pe care au cuantificat-o în primă fază atât o parte din critici, cât și publicul tânăr, destui liceeni descoperind cu uimire că există și autori în viață, care „vorbesc limba lor”, „le cunosc problemele” și „scriu cool”. Reversul medaliei pe termen mediu și lung este inevitabil: un discurs care are ca principal scop răsturnarea altuia va scăpa din vedere problema propriei legitimări, transformând entuziast proclamatele cărți-cult în furtuni impresionante, însă trecătoare. Fronda, jemanfișismul, doza de gratuitate inerentă oricărui manifest explicit, căutarea dialogului cultural în alte zone decât sub călduroasa plapumă a predecesorilor apropiați, aspectul de text încă în atelier, deschis ori nerevizuit, teribilismul, căutarea avidă a unor forme de autenticitate, țâfna discursului din subsidiar nu sunt invenții ale vreunui curent anume, ci elemente care au ca scop revizitarea artei de până acum și reinventarea ei, inclusiv prin negare, iar avangarda istorică a avut grijă să instituționalizeze astfel de demersuri acum un secol.

Riscul oricărei forme de avangardă artistică este exact același cu cel al avangardei militare, iar dacă lecturile repetate nu vor găsi o substanță ce poate căpăta noi valențe, dincolo de *statement*-ul provocat de anxietatea influenței și anxietatea în fața foii albe de hârtie, cărți precum *Tinerețile lui Daniel Abagiu* sau *Luminița, mon amour* (anti-literatura lui Cezar Paul-Bădescu, puternic autobiografică), 69, *Pizdeț* sau *Real-K* (dezinhibarea limbajului, 27

literatura junkie, lecturi ale generației beat), *pe bune/pe invers* sau *Nevoi speciale* (obsesia identitară, joaca autobiografică, confesiunea și autenticismul care îl strigă pe cititor), toate acestea riscă să se prăfuiască mai repede decât ar fi anticipat cineva la data apariției lor, mai ales dacă anii următori vom avea parte de cărți care să cristalizeze aceste tendințe fără a le scoate atât de mult în prim plan.

Noii ceva mai vechi

Autorii promoției ale căror discursuri implică forme de autodisciplină și rotunjime, care sunt înclinăți spre forme mai subtile de reflexivitate, care păstrează între text și cititor o distanță mai mare, par să fie câștigătorii de cursă lungă ai deceniului, sau cel puțin în această direcție merg multe din opiniile critice ale momentului. Din acest punct de vedere, o sinteză relevantă ne oferă ancheta realizată de *Adevărul literar și artistic* la mijlocul lui martie, în care zece critici (Paul Cernat, Marius Chivu, Al. Cistelean, Daniel Cristea-Enache, Mihai Iovănel, Ion Bogdan Lefter, Dan C. Mihăilescu, Simona Sora, Andrei Terian și Alex Ștefănescu) oferă câte un top cinci al romanelor ultimului deceniu, majoritatea adăugând topului o serie de comentarii și multe alte titluri pentru lista lărgită a perioadei. Ancheta se ocupă de întreaga proză apărută din 2000 și până acum, astfel încât Mircea Cărtărescu, Cristian Teodorescu, Gheorghe Crăciun sau Varujan Vosganian se întâlnesc pe aceeași listă cu Filip Florian, Doina Ruști sau Florina Ilis.

Dacă la prozatorii „recalcitranți” putem vorbi despre o obsesie a scrisului, dacă nu dezordonată, cel puțin lăsând această impresie, la această a doua categorie de autori e potrivit să apelăm la alți termeni: preocupare, grijă, o formă de respect și atenție față de text, apetență pentru procedeu și tehnică, o mai mică dorință de polemică în raport cu tradiția, interesul pentru construcția romanescă, o formă de angajament a scrisului. Față de

aceste însușiri părerile pot fi foarte bine împărțite – ele pot denota maturitate și seriozitate în raport cu propria poetică, ori, dimpotrivă, manierism, autopastișă ori lipsă de stil. Sunt acestea condiții necesare (dar nu suficiente)? Faptul că un roman este egal cu sine însuși îl valorizează pozitiv sau negativ? Unde sfârșește stilul și începe calofilia deranjantă? Cât loc poate avea cititorul în text? Răspunsurile, personalizate pentru fiecare volum în parte, țin momentan mai degrabă de politici editoriale și culturale decât de vreun canon contemporan.

Orice formă de clasificare își presupune doza de reduționism, însă putem spune că din categoria autorilor cărora li se adresează această serie de întrebări, fără, desigur, să fie singurii sau neapărat cei mai importanți, fac parte și Dan Lungu (cu mutațiile observabile de la *Raiul găinilor* până la *Cum să uiți o femeie*), Răzvan Rădulescu (cu *Teodosie cel Mic*), Doina Ruști (pentru *Fantoma din moară*), Filip și Matei Florian (mai puțin pentru *Băiuțelii* și mai mult pentru romanele scrise individual) și, undeva la limită, Ștefan Baștovoi (*Lepurii nu mor*) și Sorin Stoica (pentru *O limbă comună*).

În ordinea numerelor de pe tricou

Dincolo de caracteristicile comune enumerate mai sus, luată în parte, scriitura fiecăruia dintre cei șapte autori are o specificitate care nu asigură neapărat valoarea estetică, însă face posibilă discuția despre valoare și relevanță dincolo de conjuncturi. Departe de a constitui o fotografie de grup ori un palier de canon, selecția aceasta este un pariu pe termen mediu.

Cel mai bun roman al lui Dan Lungu îl consider, în continuare, *Raiul găinilor*, pentru siguranța cu care impune un univers, pentru faptul că este singurul său volum în care cusăturile sociologului sunt impecabil ascunse, pentru valențele de realism magic organic contopite în sfătoșenia povestitorului moldovean și, nu în ultimul rând, pentru faptul că miza

și mijloacele de negociere a discursului sunt în primul rând estetice, lucru greu de spus despre *Sînt o babă comunistă!* sau *Cum să uiți o femeie*.

Din aceeași categorie a prozatorilor capabili să impună o lume, cel puțin în volumele numite, fac parte și Răzvan Rădulescu, Ștefan Baștovoi sau Doina Ruști, ceea ce îi apropie fiind substratul social al discursului, la fiecare sublimat în alt mod, precum și încercarea de recuperare a unor spații de naivitate și inocență infantilă. Dacă *Teodosie cel Mic* propune un univers fantasticotextualist, pe filieră cărtăresciană, oferind o narațiune consistentă și episoade de-a dreptul proverbiale, suportând în același timp multe niveluri de lectură, Ștefan Baștovoi este, în *Lepurii nu mor*, un profesionist al infuziilor feerice de o intensitate aproape profetică. *Fantoma din moară* al Doinei Ruști se impune în primul rând ca proiect romanesc, ca arhitectură și tehnică narativă, trecând într-o singură carte prin lecția mai multor generații, încrucisând o geografie rurală comunistă cu un fabulos pendulând între Eliade și filme thriller sau horror, unul din puținele minusuri fiind teza etică dusă până la capăt în finalul cărții și ridicată deasupra celorlalte posibile grile de interpretare.

Dacă există un stilist al ultimilor zece ani, acesta este cu siguranță Filip Florian. Volumele sale, *Zilele regelui* prin excelență, însă și *Degete mici*, sunt în primul rând jucării bizare de dulci, inutile în esența lor, dar, paradoxal, simpatice și indispensabile ca punct de referință pentru romanul actual, odată ce ai făcut cunoștință cu ele. Aceste două romane nu sunt *despre*, nu sunt *cu*, nu sunt cărți în care se *întâmplă* ceva, nu sunt nici măcar romane de atmosferă, ci narațiuni despre cât de chipeșe pot fi cărțile și cât estetic poate încâpea între două coperte. Chiar și numai pentru virtuozitate, Filip Florian merită ținut pe raft la vedere.

Sorin Stoica este exemplul de mijloc, „și/și”, „nici/nici”, „între” fiind sintagme asumate ale discursului său. Spun că Sorin Stoica este

„între” pentru că poate fi pus în același timp în drept cu *Zodia scafandului* al lui Mircea Nedelciu și cu *Zero grade Kelvin* de Adrian Schiop, fără a considera vreuna din apropieri nepotrivită. *O limbă comună* este un pod peste cele două categorii de prozatori, fără ca acest lucru să bruieze în vreun fel naratorul fără nume al cărții, atentul observator antropolog. După buna lege a metisajului care combină calități din surse diferite, și proza lui Sorin Stoica este un hibrid interesant, destul de greu de catalogat, îmbinând textualismul și autenticismul, gravitatea și gratuitatea, existențialul și

prozaicul.

Matei Florian, prin romanul său de debut, *Și Hams Și Regretele*, desprinde din *Băiuțeii* (volumul scris în colaborare cu fratele său, Filip) un segment puternic de fabulos, îl ridică la puterea n, îl modelează impecabil la nivel discursiv și stilistic, sărind dintr-un registru în altul și contopindu-le absolut firesc, fără a avea un paragraf, un adjectiv sau o virgulă în plus sau în minus, suprapune acest strat unei narațiuni multistratificate în care planurile de realitate sunt imposibil de desprins unele de altele, reușind un roman care poate, fără prea multe

contraargumente, să fie trecut în lista celor mai bune romane postdecembriste.

Poate că piața românească de carte duce lipsa unor romane mari în sensul nostalgic al cuvântului, însă faptul că cele existente acoperă cel puțin decent o arie vastă din multe puncte de vedere poate da speranțe. Niciun cititor rezonabil nu mai poate cere acum „Roman” cu literă mare, însă, tot optimist o spun, unii autori contemporani mai au de scris câteva cărți bune care, sper, vor reconfigura cât de curând peisajul prozei autohtone.

